Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Jaarverslag Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

2017-2018

Voorwoord

Foto eigendom van Ministerie van BZK/RVB

Barbara Siregar, directeur Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, over de ontwikkelingen in 2017-2018:

Voor u ligt het verslag over het toezicht in de periode 2017 en 2018. In het werkprogramma staat het thema toegankelijkheid en (digitale) duurzaamheid centraal. De Inspectie heeft diverse onderzoeken gedaan die zicht hebben gegeven op de kwaliteit en duurzaamheid van het informatie- en erfgoedbeheer. De resultaten wijzen uit dat er een gestage verbetering optreedt. Tegelijk is blijvende aandacht nodig want het gaat niet vanzelf.

In de verslagperiode hebben we opnieuw ondervonden dat onze omgeving een transformatie ondergaat. De belangrijkste katalysator voor verandering is de onstuimige ontwikkeling in de wereld van technologie en IT. Zo communiceert de overheid vrijwel geheel digitaal: brieven worden vervangen door e-mail en via websites en portalen kan de burger haar informatie vinden en digitaal “zaken doen” met de overheid. Sociale media zijn niet meer weg te denken. Ook in de erfgoedsector voltrekt zich deze verandering: gebruik van nieuwe technieken en de mogelijkheden van het delen van gegevens leiden tot meer samenwerking tussen verschillende sectoren zoals bibliotheken, archiefinstellingen en musea. Informatie is de grondstof. Toegankelijkheid en duurzaamheid gaan daarin samen.

De Inspectie heeft vanaf 2019 zijn naam aangepast mede naar aanleiding van deze ontwikkelingen. Het begrip informatie met al zijn verschijningsvormen heeft ook bij de overheid ingang gevonden. Met de aanduiding Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed verduidelijken we onze terreinen van toezicht.

Zicht op de gevel en gracht van Museum Meermanno

Inleiding Jaarverslag 2017-2018

De basis voor de werkzaamheden van de Inspectie is het werkprogramma 2017-2018 met als thema toegankelijkheid en (digitale) duurzaamheid. De eerste resultaten hiervan zijn deels gepubliceerd in het Verslag over het toezicht 2017. In dit verslag treft u het geheel aan van de toezichtinspanningen over deze periode, geordend aan de hand van het toezicht op de Archiefwet en de Erfgoedwet. Naast thematische onderzoeken zijn er ook naar aanleiding van incidenten inspecties uitgevoerd.

Informatie en data zijn ook voor de Inspectie van toenemend belang. Er is hard gewerkt aan de inrichting van de datasystemen en het toegankelijk maken van deze informatie. De partners met wie de Inspectie ook in Europees en internationaal verband samenwerkt voor de opsporing van illegale handel in cultuurgoederen, verwachten op dit terrein dat veilige informatie-uitwisseling mogelijk is.

Monitor met invulpercentage van 97% effectief instrument

Verder heeft de Inspectie de monitorgegevens van alle organisaties die onder ons toezicht vallen, verzameld en geanalyseerd voor het werkprogramma 2019-2020. De monitor (eens per 2 jaar een digitale vragenlijst) verschaft de organisaties inzicht in de mate waarin zij de wet naleven. De Inspectie kan vanuit de uitkomsten van de monitor bepalen waar de risicogebieden zijn. Deze uitkomsten zijn ook in enkele bijeenkomsten met de betrokken organisaties besproken. De monitor biedt een schat aan informatie ook op de langere termijn. Met een invulpercentage van gemiddeld 97% is het ook een effectief instrument.

Toezicht helder door kaders

De Inspectie maakt bij de uitoefening van haar toezicht gebruik van een algemeen toezichtkader: hierin staan de missie, visie en de instrumenten die wij gebruiken bij onze kernactiviteiten. Dit maakt het toezicht van de Inspectie transparant. Ook heeft de Inspectie toetsingskaders per sector opgesteld. Hierin zijn wet- en regelgeving geconcretiseerd in criteria en indicatoren.

Buitengewoon Opsporingsambtenaren Inspectie

De Inspectie beschikt over inspecteurs met buitengewoon opsporingsbevoegdheid. De invulling van de taak van buitengewoon opsporingsambtenaren is verder ontwikkeld. Naast de handhaving op het terrein van internationale verdragen, heeft de Inspectie ook ingezet op strafrechtelijke handhaving voor de bescherming van de monumenten en archeologie. Ook is geïnvesteerd in kennisuitwisseling en expertise van Politie, Openbaar Ministerie en de Inspectie.

Toezicht op basis van de Archiefwet

Op grond van de Archiefwet houdt de Inspectie toezicht op het beheer van overheidsinformatie bij de centrale overheid. Het toezicht richt zich op de goede, geordende en toegankelijke staat van zowel papieren als digitale overheidsinformatie.

Duurzame digitale toegankelijkheid

Overheidsinformatie bij de departementen

In mei 2018 is het rapport ‘Wel digitaal, nog niet duurzaam’, over de duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie bij de departementen, gepresenteerd. Dit rapport maakt deel uit van het programma Digitaal Duurzame Toegankelijkheid, door de Inspectie gestart in 2012. Het beeld is positiever dan bij de start. In 2018 hebben alle departementen digitaal informatiebeheer ingevoerd. Hiermee is bijna een einde gekomen aan de aanwas van papieren archief.

Er zijn ook nog serieuze tekortkomingen. Zo wordt veel digitale informatie buiten systemen opgeslagen of in systemen die daar niet geschikt voor zijn. Het risico bestaat dat informatie niet meer terug te vinden of te interpreteren is, waardoor het archief onvoldoende geschikt is om verantwoording af te leggen.

De Ministerie van OCW stuurde de Tweede Kamer, ook namens zijn collega van het ministerie van BZK, op 11 juni 2018 een inhoudelijke reactie op dit rapport. Daarin onderkent hij onder meer het belang van programma's en onderzoek voor duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie en een sterke archieffunctie. Het Rijksprogramma voor Duurzaam Digitale Informatiehuishouding zorgt dat de informatiehuishouding op orde komt en ontwikkelt daarvoor tools en richtlijnen. Inmiddels ziet het er naar uit dat dit rijksprogramma verankerd wordt in de straks iets aangepaste Wet Open Overheid.

Archiveren in ketens en registraties

Het inspecteren van archivering in ketenprocessen is al een aantal jaren onderdeel van het werkprogramma. Overheidsorganisaties uit alle bestuurslagen werken in toenemende mate samen in ketens. Zij dienen ook steeds meer gebruik te maken van gemeenschappelijke voorzieningen zoals basisregistraties. Samen met de inspectie van het Stadsarchief Rotterdam en met het interbestuurlijk toezicht van de provincie Noord-Brabant is daarom onderzoek uitgevoerd naar een aantal ketens. Dit resulteerde in mei 2017 in de publicatie van een gezamenlijk rapport over de archivering van omgevingsvergunningen. In het rapport wordt geconcludeerd dat de duurzame toegankelijkheid van de gearchiveerde informatie onvoldoende is gegarandeerd. Verder biedt het rapport een blik vooruit naar archivering in het toekomstige Digitaal Stelsel Omgevingswet.

In 2018 deden de samenwerkende inspecties onderzoek naar de Landelijke en Regionale Informatie en Expertisecentra voor de integrale casusaanpak van ondermijnende criminaliteit. Geconcludeerd werd dat de afspraken over de verantwoordelijkheden voor de archivering onduidelijk zijn. Het rapport beveelt aan om de Archiefwet uit te breiden met regels voor samenwerkingsverbanden die geen overheidsorganen zijn. Ook staan er concrete verbeteringen in voor het archiefbeheer bij de expertisecentra. De resultaten van het onderzoek zijn in maart 2019 gepubliceerd.

Vanaf 2019 wordt onderzoek gedaan naar een aantal ketens en basisregistraties. Vanuit deze onderzoeken zal een rapport worden samengesteld dat naar verwachting begin 2020 kan worden aangeboden aan de Minister en aan de Tweede Kamer.

Risicovolle organisaties

Nadat de Inspectie tussen 2008 tot 2012 een uitgebreid inspectieprogramma heeft uitgevoerd naar waardering en selectie bij de archiefvormende overheidsorganen van het Rijk, is de naleving op deze archiefwettelijke eis toegenomen tot 90%. De resterende 10% zijn voornamelijk de conformiteitsbeoordelingsinstanties, de particuliere forensische centra en justitiële jeugdinrichtingen. De Inspectie is met specifieke interventies gestart in 2018. Zo verhoogt zij het nalevingsniveau voor waardering en selectie bij deze groepen van organisaties. Een verslag van het onderzoek naar risicovolle organisaties achterstanden is raadpleegbaar op onze website.

MH-17

De Tweede Kamer vroeg tijdens een plenair debat in oktober 2018 over het neerhalen van vlucht MH-17 naar een toelichting op de betrokkenheid van de Inspectie bij de uitvoering van de motie Omtzigt. De minister van Justitie en Veiligheid heeft op 21 december de Tweede Kamer hierover per brief geïnformeerd. Aan de Kamer is toegezegd dat de Inspectie toetst of de beschikbare informatie over de MH-17 bij de betrokken organisaties veilig is gesteld. En ook of dit blijvend en duurzaam toegankelijk wordt bewaard. In 2018 heeft de Inspectie voorbereidingen getroffen voor een inspectie. Naar verwachting rapporteert de Inspectie in de tweede helft van 2019 over de uitkomsten.

Wegwerken papieren achterstanden

In het rapport ‘De juiste papieren 2’ heeft de Inspectie verslag gedaan van een onderzoek naar de organisatie, de kwaliteit en het wegwerken van de archiefachterstanden bij de ministeries. In dit rapport is aangegeven dat er ook achterstanden bestaan bij de Zelfstandige Bestuursorganen (ZBO’s) en Publiekrechtelijke Beroepsorganisaties (PBO’s). In 2018 is op basis van de resultaten uit de Monitor 2017-2018 een nadere analyse gemaakt van de omvang en de aard van de achterstanden bij ZBO’s en PBO’s.

Onderzoekers werken aan de digitalisering van archiefstukken.

Hieruit blijkt onder meer dat 55 ZBO's en PBO's in totaal ruim 86 km achterstand hebben in het bewerken van papieren archieven. Ruim 60 km bevindt zich bij het UWV. Het gaat om achterstanden in zowel het selecteren als het vernietigen en/of overbrengen van archieven naar een rijksarchiefbewaarplaats. Naar aanleiding van de analyse worden deze organisaties in 2019 geïnspecteerd. Na afronding van de acties is een verslag raadpleegbaar.

De Archiefwet BES

Sinds 2017 is de Inspectie toezichthouder op de naleving van de Archiefwet BES. In 2018 zijn de openbare lichamen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba bezocht voor een kennismaking met de bestuurders en de functionarissen van de openbare lichamen en rijksinstellingen. Er is een rapport opgesteld over de zorg voor de overheidsinformatie op de eilanden. In het voorjaar van 2019 wordt de reactie van de betrokken ministers verwacht en wordt het rapport aangeboden aan de Tweede Kamer.

Incidentele inspecties en onderzoeken

Naast de thematische onderzoeken houdt de Inspectie ook oog voor incidenten die zich voordoen en onderzoekt of er structurele oorzaken en risico' s zijn die verbetering behoeven. Ook is de Inspectie actief bij nieuwe richtlijnen of initiatieven die beoogd zijn om de kwaliteit van het informatiebeheer te bevorderen. De Inspectie heeft in 2018 de volgende eenmalige / incidentele onderzoeken uitgevoerd

Archiefwet en AVG

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht. Deze verordening en de Archiefwet beïnvloeden elkaar wederzijds op thema's zoals het bewaren en vernietigen van persoonsgegevens in overheidsinformatie. De Inspectie heeft hiernaar een eerste verkenning gedaan. Op de website van de Inspectie staat meer informatie. Ook heeft de Inspectie in 2018 met de Autoriteit Persoonsgegevens de mogelijkheid van samenwerking verkend. In 2019 wordt de samenwerking verder gestalte gegeven.

Emailboxen bewindslieden

Archivering e-mailboxen vertrokken bewindslieden loopt per ministerie sterk uiteen

Op 12 oktober 2017 heeft de Algemene Rijksarchivaris van het Nationaal Archief de hoofden van de bureaus SG per brief geïnformeerd over de archiveringsverplichting van de e-mailboxen van de vertrokken bewindslieden van het kabinet Rutte II. Ook is deze archiveringsverplichting expliciet opgenomen in een paragraaf van het Handboek voor bewindspersonen.

De Inspectie heeft bij de departementen een schriftelijke inventarisatie gehouden om na te gaan welke maatregelen de ministeries treffen om de e-mails, agenda's en tweets van de voormalige bewindslieden te archiveren en of er hierbij plannen zijn om deze archieven vervroegd over te brengen naar het Nationaal Archief. Uit deze inventarisatie blijkt dat de ministeries gehoor hebben gegeven aan de oproep van de Algemene Rijksarchivaris voor het archiveren van de e-mailboxen van vertrokken bewindslieden. De wijze waarop deze archivering plaatsvindt, loopt echter sterk uiteen. De ministeries hebben geen plannen om de e-mailboxen vervroegd over te brengen.

Archivering Directeuren Overleg Alcohol bij VWS

De Inspectie heeft in 2018 onderzoek gedaan naar de naleving van de Archiefwet bij de archivering van de informatie van het Directeuren Overleg Alcohol (DOA) door het ministerie van VWS in 2008. Aanleiding hiervoor was onduidelijkheid over het verslag van het DOA van 7 maart 2008.

In de zomer van 2018 is het rapport gepubliceerd. Uit de inspectie komt het beeld naar voren dat de benodigde kaders voor archivering bij het ministerie aanwezig waren. De archiveringspraktijk was echter niet op orde. Het archief is daarom onvolledig.

De Inspectie deed de staatssecretaris van VWS de aanbeveling om het dossier zo veel mogelijk te reconstrueren en te sturen op het onder controle brengen van de overheidsinformatie die nu buiten de bestaande kaders voor archivering is opgeslagen. De staatssecretaris heeft in zijn reactie laten weten deze aanbevelingen op te volgen

Toezicht op basis van de Erfgoedwet

Fotograaf Hans Roggen

Op basis van de Erfgoedwet houdt de Inspectie toezicht op:

1. het archeologiebestel en de omgang met vondsten en bijbehorende documentatie, archeologische rijksmonumenten en vindplaatsen;
2. het behoud, het beheer en de zichtbaarheid van de rijkscollectie, andere collecties gesubsidieerd door het ministerie van OCW en de nationaal beschermde cultuurgoederen en verzamelingen;
3. de professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM's) en hun rol in het stelsel van de monumentenzorg.

Archeologie

Kwaliteit van archeologisch onderzoek

Twee jaar na de invoering van het stelsel van certificering zijn aan 55 organisaties een of meerdere certificaten uitgereikt. Deze zijn inmiddels allemaal definitief. 48 hiervan mogen gravend onderzoek verrichten. Ondanks enkele nieuwkomers is het aantal partijen op de archeologische graafmarkt met de komst van het nieuwe stelsel met circa 20% gekrompen.

Op het moment van de invoering van de Erfgoedwet waren er vijf certificerende instellingen die archeologische organisaties konden certificeren. Eén instelling heeft afgelopen jaar haar werkzaamheden beëindigd. De door deze instelling gecertificeerde bedrijven zijn inmiddels allen overgestapt naar andere certificeerders.

Slechts 0,25% van de meldingen voor gravend onderzoek afkomstig van vereniging voor amateurarcheologie

Universiteiten, hogescholen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed nemen samen minder dan 1% van het archeologische graafwerk op zich. In 2017 en 2018 hebben bedrijven 83% van het aantal in Archis gemelde graafonderzoeken (exclusief begeleidingen) op zich genomen en gemeenten 16%. Ook verenigingen voor amateurarcheologie, die sinds juli 2016 zonder certificaat graafwerkzaamheden mogen verrichten, vertonen zich vooralsnog niet in het veld. Van alle Archis-onderzoeksmeldingen voor gravend onderzoek is slechts 0,25% afkomstig van een vereniging voor amateurarcheologie. Dat is opmerkelijk. Een van de doelstellingen van de Erfgoedwet was juist om vrijwilligers de mogelijkheid te bieden onder voorwaarden zelfstandig archeologisch onderzoek te doen.

De Inspectie streeft er naar alle projecten van partijen die zonder certificaat werken te bezoeken. Over de werkwijze en kwaliteit van archeologisch onderzoek bij de van het certificaat uitgezonderde partijen kunnen we echter, gezien het kleine aantal onderzoeken in 2017 en 2018, vooralsnog geen uitspraken doen. De ‘reality checks’ bij certificaathouders zijn in 2018 gestart en worden de komende twee jaar voortgezet. Daarmee gaan inspecteurs in het veld na of het stelsel van certificering geleid heeft tot veranderingen in de uitvoering van de werkzaamheden, en tot een groter bewustzijn van kwaliteitszorg. De constateringen worden afgezet tegen de bevindingen tijdens veldinspecties in de periode voorafgaand aan de certificering.

Duurzame bewaar- en ontsluitings-functie van archeologische depots

Archeologische vondsten worden opgeslagen in provinciale depots, maar een gemeente kan er voor kiezen om – met toestemming van de provincie – zelf een archeologisch depot te houden. 27 gemeenten in Nederland hebben zo'n depot. Deze depots heeft de Inspectie in 2017 en 2018 bezocht.

De praktijk is dat gemeentelijke depots het archeologisch erfgoed bij een breed publiek onder de aandacht brengen. De bezoekersaantallen en de inzet van vrijwilligers zijn indrukwekkend. Ook is het behoud en het leesbaar houden van digitale documentatie goed geregeld. Minder goed toegerust zijn gemeentelijke depots voor het behoud en de ontsluiting van vondstmaterialen en analoge documentatie. Goede klimaatcondities ontbreken vaak en de conditie van de vondstcomplexen wordt weinig gemonitord. De ontsluiting van vondstmaterialen en analoge opgravingsdocumentatie laat dikwijls te wensen over door het ontbreken van adequate collectiebeheersystemen.

In het themarapport 'Verder graven in depots' heeft de Inspectie geadviseerd dat gemeenten onderling ervaringen uitwisselen, ook met provinciale depotbeheerders. Het is wenselijk dat gemeentelijke depots zich aansluiten bij het landelijk Depot Beheer Systeem (DBS). Op termijn kan dit ertoe leiden dat vrijwel de gehele Nederlandse archeologische collectie via één portaal beschikbaar is voor onderzoekers en belangstellenden. Bovendien is de digitale duurzaam¬heid van data op deze wijze ook gewaarborgd door de plaatsing in DANS. Daarmee wordt recht gedaan aan de uitgangspunten van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. In het rapport 'Verder graven in depots. Behoud en toegankelijkheid in gemeentelijke archeologische depots' wordt uitgebreid verslag gedaan. De Inspectie blijft de ontwikkelingen bij zowel de provinciale als de gemeentelijke depots monitoren door middel van de Inspectiemonitor.

Illegale opgravingen en meldingsplicht toevalsvondsten

In de Erfgoedwet is metaaldetectie (tot een diepte van 30 cm) gelegaliseerd. Dit heeft tot nu toe niet geleid tot een verhoging van het aantal meldingen van archeologische vondsten, wat juist beoogd werd met de wetswijziging. Uit een eerste inventarisatie blijkt dat het aantal meldingen van metaalvondsten de afgelopen twee jaar zelfs is teruggelopen.

Op initiatief van het ‘PAN-project’ (Portable Antiquities of the Netherlands) is er een brochure over metaaldetectie gemaakt, die ruim verspreid zal worden onder amateurverenigingen en verkooppunten van metaaldetectoren. De Inspectie heeft hier haar medewerking aan verleend en steunt dergelijke initiatieven. Ook de komende tijd blijft de Inspectie inzetten op inzicht in de ontwikkelingen rond metaaldetectie.

Archeologische rijksmonumenten

Vanwege de Omgevingswet gaat de vergunningverlening voor archeologische rijksmonumenten van het Rijk naar de gemeenten. Het accent van het onderzoek naar de archeologische rijksmonumenten is in de afgelopen periode dan ook veranderd. De Inspectie heeft geïnventariseerd of gemeenten voorbereid zijn op het overnemen van de verlening van de archeologische monumentenvergunning. Ruim een derde van de gemeenten is niet voldoende toegerust op de komende wetswijziging: noch voor inhoudelijke werkzaamheden, noch voor wat betreft capaciteit.

Ook bestaat de indruk dat het verleggen van de vergunningverlening van Rijk naar gemeente de instandhouding van de rijksmonumenten kwetsbaarder maakt. Gemeenten hebben het uitgangspunt van in situ-behoud van rijksmonumenten minder goed op het netvlies. Twee derde van de geïnterviewde gemeenten gaf aan bij de vergunningverlening voor rijksmonumenten hetzelfde afwegingskader te zullen hanteren als bij de vergunningverlening voor onbeschermde vindplaatsen. Bovendien ervaren zij bij het in situ-behoud van vindplaatsen in het algemeen veel druk van lokale economische en politieke belangen.

Gemeenten hebben behoefte aan voorlichting over de nieuwe Omgevingswet

Er bestaat onduidelijkheid over de verschillende onderdelen van de wetswijziging (zoals het onderscheid tussen enkelvoudige en meervoudige aanvragen en de vergunningverlenings-termijnen).Ten slotte valt op dat archeologische rijksmonumenten op bestemmingsplannen niet eenduidig weergegeven worden. De meningen en inzichten hierover lopen uiteen. Daarom is er in sommige gemeenten onduidelijkheid over vindplaatsen waarvoor een in situ-behoud-beleid geldt. Mogelijk leidt dit tot ongewenste verrassingen in een later stadium van de vergunningaanvraag. Gemeenten hebben behoefte aan voorlichting over de wetswijziging. De Inspectie heeft hier aandacht voor gevraagd.

Wegwerken achterstanden vondsten en documentatie

Uit de monitor 2017-2018 is gebleken dat vergunning houdende organisaties in aanloop naar de certificering kampten met grote achterstanden in de aanlevering van rapporten binnen twee jaar na afronding van hun veldwerk. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is daarom op aandringen van de Inspectie in 2017 een handhavingstraject gestart, wat vooralsnog vruchten afwerpt. Deze handhaving richt zich alleen op de rapportageplicht vanaf 2011.

Opgravingsverbod Noordzee en Waddenzee

De Inspectie is voor haar toezicht op het water afhankelijk van een goede samenwerking met andere toezichthouders. In de afgelopen jaren is gebleken dat de incidentele samenwerking met de Kustwacht over en weer onvoldoende houvast biedt voor een effectief optreden onder de Erfgoedwet. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is geen deelnemer in het Kustwachtverband. Daarom zijn er in 2018 verkennende gesprekken gestart die moeten leiden tot een formele relatie tussen OCW en het Kustwachtverband in 2019.

Collecties

Wegnemen eerder vastgestelde tekortkomingen in het collectiebeheer

De Inspectie heeft bij alle 29 museale beheerders gesprekken gevoerd om vast te stellen welke voortgang is geboekt met het opvolgen van aanbevelingen in de inspectierapporten uit de periode 2014-2015. Hierbij is vastgesteld dat veel verbeteringen zijn doorgevoerd of in gang zijn gezet. Waar zich grotere achterstanden voordoen, kan meer tijd nodig zijn om verbeteringen te realiseren. Een voorbeeld hiervan is de bouw van het depot Collectie Centrum Nederland om de depotsituatie bij de 4 deelnemende beheerders te verbeteren. Het gaat hier om Paleis t Loo, Openluchtmuseum, Rijksmuseum Amsterdam en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De Inspectie blijft toezien op het daadwerkelijk wegnemen van de belangrijkste risico's in het collectiebeheer.

Nulmeting 8 museale beheerders

Met het van kracht worden van de Erfgoedwet vallen 7 museale beheerders voor het eerst onder toezicht van de Inspectie. Het gaat hier niet om rijkscollectie, maar om het beheer van andere collecties die hiermee onder de Erfgoedwet zijn gebracht. Bij deze beheerders zijn inspecties uitgevoerd die als nulmeting zijn aan te merken. In de inspectierapporten zijn aanbevelingen gedaan om het collectiebeheer waar nodig te verbeteren. Vooral bij het Glasmuseum en bij het Nederlands Fotomuseum zijn achterstanden in het beheer vastgesteld.

Verder is een inspectie uitgevoerd bij het Marechausseemuseum, dat deel uitmaakt van de Stichting Koninklijke Defensiemusea. Dit museum staat ook voor het eerst onder toezicht van de Inspectie door een wijziging in het museale bestel van het Ministerie van Defensie. Bij deze inspectie zijn substantiële tekorten in het collectiebeheer vastgesteld, wat in het inspectierapport onder de aandacht is gebracht.

Onderzoek naar beheersing veiligheidsrisico's

De Inspectie is een onderzoek gestart naar de toepassing door museale beheerders van planmatig beleid voor de veiligheidszorg voor de collectie. Hierbij beoordeelt de Inspectie de samenhang

tussen analyses, beleid en maatregelen voor risico's als brandschade, diefstal en waterschade.

Aanleiding hiervoor zijn gegevens uit de in 2014-2015 uitgevoerde inspecties en uit de tweejaarlijkse Monitor Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed. Uit die gegevens blijkt dat een aanzienlijk deel van de museale beheerders niet beschikt over een (actuele) risicoanalyse voor de collectie. In 2019 biedt de Inspectie het onderzoeksrapport aan de Tweede Kamer aan.

Onderzoek naar beheer langdurig bruiklenen

Een langdurig bruikleen is een bruikleen voor een periode van meer dan 1 jaar. Het onderzoek dat de Inspectie hiernaar verricht, richt zich op risico's in het reguliere beheer van langdurig bruiklenen en risico's gekoppeld aan oude bruiklenen. Dit zijn bruiklenen die soms al decennialang zijn verleend. De museale beheerders hebben digitale vragenlijsten ingevuld. In de volgende fase van het onderzoek vindt een aantal inspecties plaats ter verificatie van verkregen informatie en ter beoordeling van de feitelijke omstandigheden op locatie. In 2019 publiceert de Inspectie het themarapport

Beschermde cultuurgoederen Erfgoedwet

In 2017 en 2018 hebben de inspecteurs respectievelijk 47 en 22 controles uitgevoerd naar de verblijfplaats van wettelijk beschermde cultuurgoederen. Hierbij hebben ze geen onvolkomenheden vastgesteld. Bij gelegenheid zijn de eigenaren en beheerders van de cultuurgoederen ingelicht over de rechten en plichten die de beschermde status met zich meebrengt. Ook hebben ze in voorkomende gevallen de aandacht gevestigd op verbetering van de bewaaromstandigheden en beveiliging. In de periode 2017-2018 is 7 keer toestemming verleend om beschermde cultuurgoederen tijdelijk uit te voeren naar het buitenland, veelal voor een tentoonstelling. In 2017 zijn 2 verzamelingen aangewezen als beschermd erfgoed. De aanwijzing was al geruime tijd in voorbereiding.

Professionele organisaties voor monumentenbehoud

Sinds 2017 houdt de Inspectie op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap toezicht op Professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM's) . De Inspectie ziet erop toe dat deze organisaties na verloop van tijd nog voldoen aan de criteria van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim). Op dit moment zijn 23 organisaties aangewezen als POM. In 2017 en 2018 heeft de Inspectie de meeste POMs bezocht voor een kennismaking.

De Inspectie heeft in 2017 een toetsingskader opgesteld en op haar website gepubliceerd. Begin 2018 hebben alle POM's voor de eerste keer de monitor van de Inspectie ingevuld. In september 2018 heeft de Inspectie voor alle POM's een bijeenkomst in Den Haag georganiseerd. Onderwerp van deze bijeenkomst was de presentatie van de resultaten van de Monitor 2017-2018. De opbrengsten van deze monitor en de reacties tijdens de bijeenkomst zijn, samen met de opbrengsten van de pilots (in 2016/2017) en de kennismakingsgesprekken, gebruikt bij de voorbereiding van het werkprogramma 2019-2020.

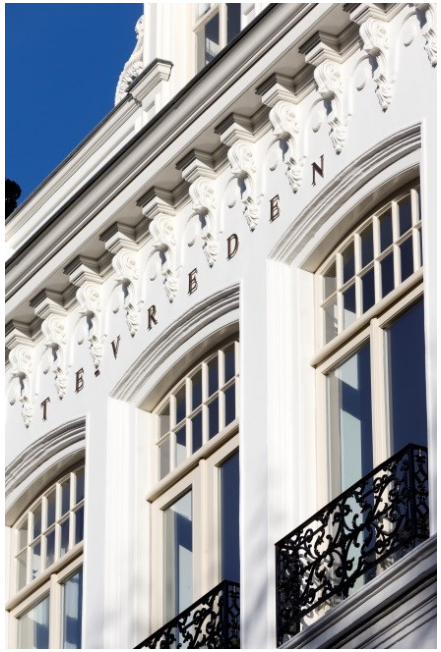

De Grote Poot, Deventer.

Internationaal

Voorwerp uit de laat-Byzantijnse tijd

In- en uitvoer cultuurgoederen

Bij de zaken die de Inspectie in behandeling heeft op het gebied van in- en uitvoer van cultuurgoederen, blijkt een toenemende complexiteit in het bewijzen van onrechtmatige herkomst van cultuurgoederen. Dit heeft onder meer te maken met:

- toename van het aantal conflicten;
- onduidelijke definiëring van het begrip herkomst;
- toename van het aantal vervalsingen op de markt;
- meer aandacht van een aantal landen om hun erfgoed te beschermen (en terug te vragen indien dit opduikt in andere landen);
- en ook met onvoldoende samenwerking tussen politie, douane en cultuurinstellingen.

De Inspectie heeft ook een voorbeeldfunctie. Zo heeft de Inspectie een delegatie van het Kosovaarse Ministerie van Cultuur, Jeugd en Sport ontvangen. Doel was informatie uit te wisselen om de Kosovaarse ‘Erfgoedinspectie in oprichting’ verder te kunnen ontwikkelen. De delegatie uit Kosovo oriënteerde zich op het toezicht op het erfgoed in Nederland.

Daarnaast heeft de Inspectie een aantal archeologische voorwerpen overgedragen aan de ambassadeur van Oekraïne in Nederland om ze in Kiev te laten onderzoeken.

Samenwerking met Douane en Politie

Douane

Op initiatief van Nederland en België is in 2017 onder het Douane 2020 programma een werkgroep opgericht vanwege de grotere bewustwording van belang voor herkomstonderzoek. Doel van de werkgroep is om onder de EU-lidstaten een uniform begrip van ‘herkomst’ vast te stellen en om te komen tot uniforme douanecontroles. Dit is van belang bij de controle op en autorisatie van uitvoervergunningen. Hierover verschijnt in de loop van 2019 een rapport.

Het belang van samenwerking tussen cultuurinstellingen en douane is op internationaal niveau uitgedragen. In de keten toezicht-controle-opsporing vervult de douane een onmisbare rol met de stopfunctie aan de buitengrens. Kennis over het herkennen van cultuurgoederen en over wet- en regelgeving is hierbij onontbeerlijk. Het Nederlandse model van samenwerking is een voorbeeld voor andere landen, al blijft het altijd maatwerk en moet samenwerking passen binnen de nationale infrastructuur.

Politie

Voor de taakaccenthouders kunstcriminaliteit bij de regionale politiekorpsen is een speciale dag georganiseerd over het werkterrein van de Inspectie en de (inter)nationale wet- en regelgeving.

Samenwerking kunsthandel

TEFAF

In de periode 2017-2018 heeft de Inspectie actief geïnvesteerd in een dialoog met de kunsthandel. We organiseerden verschillende bijeenkomsten: voor de koepelorganisaties van de reguliere kunsthandel, voor internetveilingen en met de directie van The European Fine Art Fair. Doel was uitwisseling van informatie en het betrachten van de nodige due diligence bij aan- en verkoop van cultuurgoederen.

Kunsthandel

De Inspectie onderzoekt de mogelijkheden om voor actieve opsporing van internationale illegale handel een samenwerkingsverband op te zetten met Marktplaats in 2019.

Vragen en Meldingen

In 2017 en 2018 zijn er in het totaal 225 vragen en meldingen bij de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed binnengekomen en beantwoord. In bovenstaande grafiek is te zien hoe deze vragen en meldingen verdeeld zijn over de Archiefwet en de Erfgoedwet.

De afname in het aantal vragen houdt onder andere verband met de daling van het aantal vragen over de vermissing van diploma's/certificaten. In 2014 ging een kwart van de vragen over dit onderwerp, terwijl dit in 2018 er nog maar enkele zijn. Deze daling kan verklaard worden door de inzet die de Inspectie heeft gedaan om de burger te informeren over de handelswijze bij vermissing van diploma's/certificaten.

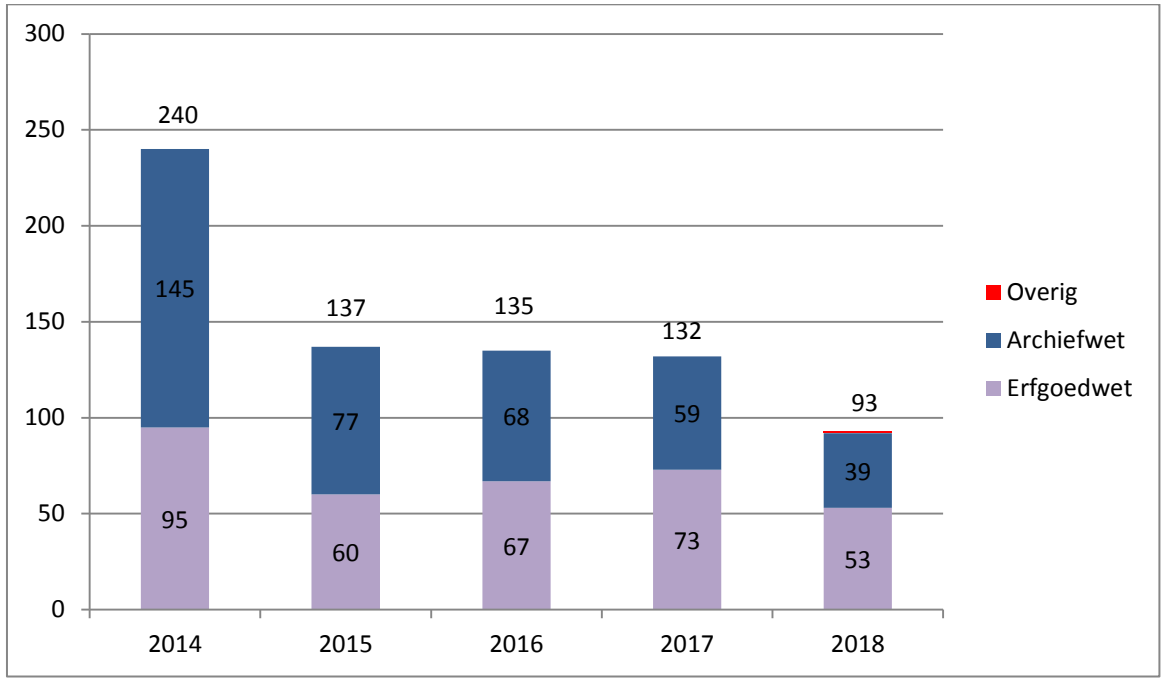

Archiefwet

In het totaal zijn er 98 vragen gesteld met betrekking tot de Archiefwet. Veel van deze vragen hebben betrekking op de praktische uitvoering van de Archiefwet in specifieke gevallen. Voorbeelden van dergelijke vragen zijn:

- Is in een bepaald geval de Archiefwet van toepassing?
- Moeten bepaalde stukken bewaard of vernietigd worden?
- Wat is de bewaartermijn van bepaalde stukken?
- Welke selectielijst is voor mijn taak van toepassing?

Omdat op dergelijke vragen geen standaardantwoord mogelijk is, worden deze vragen op maat beantwoord door de Inspectie door het leveren van informatie en/of door uitleg te geven over de wetgeving.

Erfgoedwet

Er zijn 126 vragen gesteld met betrekking tot de Erfgoedwet in 2017 en 2018. De meeste vragen hadden betrekking op de invoer en uitvoer van cultuurgoederen. Burgers vragen aan de Inspectie of er bepaalde restricties gelden bij het in- of uitvoeren van specifieke cultuurgoederen naar/uit Nederland. Deze vragen worden door de Inspectie beantwoord door informatie te leveren en uitleg te geven over de wetgeving.

In enkele gevallen worden bij de inspectie meldingen gedaan over vermoedelijke overtredingen van de Erfgoedwet. Dergelijke meldingen kunnen betrekking hebben op:

- Aantasting van monumenten;
- Illegale opgravingen;
- Handel in illegale cultuurgoederen.

Dergelijke meldingen worden door de Inspectie altijd in onderzoek genomen of doorgezet naar de bevoegde autoriteit op dat gebied. Op basis van het onderzoek van de Inspectie wordt gekeken of (strafrechtelijke) handhaving wenselijk is of dat op een andere manier de erfgoedwaarden beschermd kunnen worden.

Heeft u vragen, opmerkingen of wilt u een melding doen?

Veelgestelde vragen

Dit is een overzicht van onderwerpen waarover vaak vragen worden gesteld aan de Inspectie. Een algemeen antwoord op dergelijke vragen kan uitgeklapt worden.

- Waar moet ik op letten bij de invoer van cultuurgoederen?
- Wat is volgens de Archiefwet de bewaartermijn voor archiefbescheiden?
- Zijn er wettelijke beperkingen als ik kunst en antiek koop?
- Wie houdt er toezicht op rijksmonumenten?
- Valt mijn schoolarchief onder de Archiefwet?

Missie en visie

Missie en visie

Een overheid die verantwoording kan afleggen. Erfgoed beschikbaar voor iedereen. Nu en in de toekomst. Dat is onze missie. Wij zien toe op de toegankelijkheid van overheidsinformatie en op de zorgvuldige omgang met erfgoed. Wij kijken hoe de regels in de praktijk werken.

Wet- en regelgeving

De Inspectie ziet toe op de naleving van de volgende wet- en regelgeving:

- de Archiefwet 1995 (Archiefbesluit 1995; Archiefregeling)
- de Erfgoedwet (Monumentenwet 1988; Besluit Erfgoedwet archeologie; Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen)
- de Sanctieregeling Irak 2004 II en Sanctieregeling Syrië 2012

Daarnaast voert de Inspectie de Richtlijn nr. 2014/60/EU van het Europees parlement en de Raad van 15 mei 2014 uit, betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht.

Colofon

Jaarverslag Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, Jaargang 5

Publicatiedatum

vrijdag 10 mei 2019

Productie

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

E-mail

info@inspectie-oe.nl

Internet

http://www.inspectie-oe.nl

Redactieadres

Postbus 16478 2500 BL Den Haag

Telefoon

+31704124012

Copyright

CC0 1.0 Universal